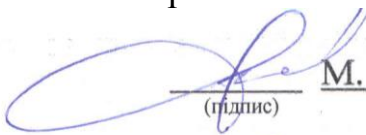

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Проектування літаків і вертольотів (№ 103)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис) М. М. Орловський
(ініціали та прізвище)
«30» серпня 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА ВИБІРКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**Інформаційні технології забезпечення процесів технічного
обслуговування авіаційної техніки**

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 27 «Транспорт»
(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 272 «Авіаційний транспорт»
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: «Технічне обслуговування та ремонт повітряних
суден і авіадвигунів»
(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Харків 2021 рік

Робоча програма «Інформаційні технології забезпечення процесів
технічного обслуговування авіаційної техніки»

(назва дисципліни)

для студентів за спеціальністю 272 «Авіаційний транспорт»
освітньою програмою «Технічне обслуговування та ремонт повітряних
суден і авіадвигунів»

«30» серпня 2021 р., – 12 с.

Розробники: Гуменний А. М., доцент каф. № 103, к.т.н., доцент
(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Буйвал Л. Ю., асистент каф. № 103, к.т.н.

(прізвище та ініціали, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри проектування літаків і
вертольотів

(назва кафедри)

Протокол № 2 від «30» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри к.т.н., доцент

(науковий ступінь і вчене звання)

(підпис)

А. М. Гуменний

(ініціали та прізвище)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни (денна форма навчання)
Семестр	Галузь знань <u>27 «Транспорт»</u> (шифр і найменування) Спеціальність <u>272 «Авіаційний транспорт»</u> (код і найменування) Освітня програма <u>«Технічне обслуговування та ремонт повітряних суден і авіадвигунів»</u> (найменування) Рівень вищої освіти: другий (магістерський)	Вибіркова
<u>2-й</u>		Навчальний рік
Кількість кредитів		
4,5		2021/2022
Кількість модулів –		
1		Семестр
Кількість змістовних модулів		
1		<u>2-й</u>
Загальна кількість годин		
40* / 95		Лекції*
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3/2; самостійної роботи студента – 6		<u>24</u> години
		Практичні, семінарські*
		—
		Лабораторні*
		<u>16</u> годин
		Самостійна робота
		<u>95</u> години
		Вид контролю
		модульний контроль, іспит

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 40/95 – у 2 семестрі.

*Аудиторне навантаження може бути зменшене або збільшене на одну годину залежно від розкладу занять.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення: метою вивчення навчальної дисципліни «Інформаційні технології забезпечення процесів технічного обслуговування авіаційної техніки» є засвоєння студентами знань про сучасні методи проектування, конструювання та моделювання об'єктів аерокосмічної техніки, літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів, їх агрегатів та систем, обладнання, збірних вузлів, створення майстер-геометрії, моделі розподілу простору та аналітичних еталонів конструкції за допомогою комп'ютерної інтегрованих систем та навички роботи в системі Siemens NX. Студент повинен освоїти сучасні методи інтегрованого проектування та моделювання агрегатів авіаційної техніки за допомогою комп'ютерних інтегрованих систем.

Завдання: основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Інформаційні технології забезпечення процесів технічного обслуговування авіаційної техніки» є отримання студентами знань про сучасні методи проектування, конструювання та тривимірного параметричного моделювання літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів за допомогою комп'ютерних інтегрованих систем CAD/CAM/CAE у тому числі і системи Siemens NX.

Компетентності, які набуваються:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2 – здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу у ході проектування літаків і вертольотів.

ЗК5 – здатність генерувати нові ідеї (креативність), виявляти, ставити та вирішувати проблеми, знаходити оптимальні шляхи щодо їх вирішення, в тому числі працюючи у команді з залученням представників інших професійних груп.

ЗК6 – навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК7 – здатність досліджувати проблеми з використанням системного аналізу, синтезу, комп'ютерного моделювання та методів оптимізації.

ЗК9 – здатність аналізувати, верифікувати, оцінювати повноту інформації в ході професійної діяльності, за необхідності доповнювати й синтезувати відсутню інформацію й працювати в умовах невизначеності.

ЗК10 – здатність до подальшого автономного та самостійного навчання на основі новітніх науково-технічних досягнень.

Фахові компетентності (ФК):

ФК1 – Здатність формулювати мету і завдання дослідження, виявляти пріоритети розв'язку завдань, вибирати й створювати критерії оцінки

ФК2 – Здатність застосовувати сучасні методи дослідження, оцінювати й представляти результати виконаної роботи

ФК4 – Знання і вміння використовувати досягнення науки і техніки в професійній діяльності

ФК11 – Здатність застосування базових знань в галузі математики для математичного моделювання явищ і об'єктів у професійній діяльності за спеціальністю.

ФК12 – Знання основ постановки і рішення задач проектування параметрів виробів і процесів.

ФК15 – Здатність до розробки конструкторської, організаційно-технічної та нормативно-методичної документації з проектування, виробництва і випробовування авіаційної техніки.

Очікувані результати навчання: У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- сучасні технології проектування, конструювання та моделювання літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів;
- місце комп'ютерних інтегрованих систем при виробництві літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів;
- основи роботи в комп'ютерно-інтегрованій системі CAD/CAM/CAE Siemens NX;
- методи моделювання елементів літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів за допомогою системи CAD/CAM/CAE Siemens NX;

вміти:

- працювати в комп'ютерній інтегрованій системі CAD/CAM/CAE Siemens NX;
- створювати елементи математичних моделей зовнішньої поверхні літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів;
- створювати аналітичні еталони елементів конструкції літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів.
- моделювати силові елементи, їх з'єднання та збірні відсіки агрегатів за допомогою системи CAD/CAM/CAE Siemens NX;

мати уявлення:

- про сучасні комп'ютерні інтегровані системи;
- про місце комп'ютерних інтегрованих систем в системі проектування, виробництва та експлуатації літальних апаратів;
- принципи та методи CALS технологій.
- про математичне моделювання і створення аналітичних еталонів літака, вертольота та безпілотного літального апарата;
- про місце комп'ютерних інтегрованих систем в системі проектування, виробництва та експлуатації літака, вертольота та безпілотного літального апарата.

Перепеквізити – дисципліна базується на знаннях, одержаних при вивченні Фізики, Математики, Нарисної геометрії та інженерної графіки, Теоретичної механіки, Теорії механізмів і машин, Деталей машин, Опору матеріалів, Матеріалознавства, Аерогідрогазодинаміки, Динаміки польоту, Конструкції елементів та агрегатів АРКТ, Систем літального апарату, Комп'ютерної системи КОМПАС-3D, Інтегрованого проектування літаків та вертольотів, Загальної будови аерокосмічної техніки, Конструкції елементів АТ.

Кореквізити – Аерогідрогазодинаміка, Динаміка польоту, Конструкція елементів та агрегатів АРКТ, Системи літального апарату, Інтегроване проектування літаків та вертольотів, Інженерний аналіз.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1. *Моделювання та створення параметричних моделей елементів об'єктів авіаційної техніки за допомогою системи CAD/CAM/CAE Siemens NX.*

Тема 1. *Методи створення аеродинамічної поверхні фюзеляжу літальних апаратів.*

Створення аеродинамічної поверхні фюзеляжу легкого багатоцільового вертольота. Створення параметричної моделі майстер-геометрії фюзеляжу літака транспортної категорії

Тема 2. *Методи створення параметричних моделей майстер-геометрії несучих поверхонь літальних апаратів.*

Створення параметричної моделі поверхні лопаті несучого гвинта. Створення параметричної моделі майстер-геометрії несучої поверхні літака. Створення параметричної моделі майстер-геометрії вертикального оперення літака.

Тема 3. *Методи створення параметричних моделей аналітичних еталонів елементів конструкції авіаційної техніки та літальних апаратів в цілому.*

Створення параметричної моделі рядового шпангоута хвостової балки вертольота. Створення параметричної моделі пояса складальної нервюри крила літака.

Тема 4. *Методи створення типових моделей майстер-геометрії кінцевих поверхонь і зализів.*

Створення параметричної моделі майстер-геометрії типової закінцівки. Створення параметричної моделі майстер-геометрії зализу крила з фюзеляжем.

Модульний контроль

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього о	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Основи моделювання елементів об'єктів авіаційної техніки за допомогою системи CAD/CAM/CAE Siemens NX					
Тема 1. Методи створення аеродинамічної поверхні фюзеляжу літальних апаратів.	30	6	—	4	20
Тема 2. Методи створення параметричних моделей майстер-геометрії несучих поверхонь літальних апаратів.	40	6	—	4	30
Тема 3. Методи створення параметричних моделей аналітичних еталонів елементів конструкції авіаційної техніки та літальних апаратів в цілому.	30	6	—	4	20
Тема 4. Методи створення типових моделей майстер-геометрії кінцевих поверхонь і зализів.	33	4	—	4	25
Модульний контроль	2	2	—	—	—
Разом за змістовним модулем 1	135	24	—	16	95
Усього годин	135	24		16	95

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

6. Теми практичних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
	Разом	

7. Теми лабораторних занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1	
1	<i>Створення параметричної моделі поверхні лопаті несучого гвинта</i>	2
2	<i>Створення аеродинамічної поверхні фюзеляжу легкого багатоцільового вертольота</i>	2
3	<i>Створення параметричної моделі майстер-геометрії фюзеляжу літака транспортної категорії</i>	2
4	<i>Створення параметричної моделі майстер-геометрії вертикального оперення літака</i>	2
5	<i>Створення параметричної моделі майстер-геометрії несучої поверхні літака</i>	2
6	<i>Створення параметричної моделі рядового шпангоута хвостової балки вертольота</i>	2
7	<i>Створення параметричної моделі майстер-геометрії типової закінцівки</i>	2
8	<i>Створення параметричної моделі майстер-геометрії зализу крила з фюзеляжем</i>	2
	Разом	16

8. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1	
1	<i>Створення майстер-геометрії поверхонь літального апарату, що проектується</i>	40
2	<i>Створення моделі розподілу простору літального апарату, що проектується</i>	55
	Разом	95

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання, не передбачені навчальним планом.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних робіт, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники) та ведучими авіаційними організаціями, користування матеріалами мережі Internet та електронними матеріалами розміщеними на сайті кафедри.

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне завдання	Кількість завдань	Сумарна кількість балів
Модуль 1			
Змістовний модуль 1			
Виконання і захист лабораторних робіт	7	8	56
Модульний контроль	11	4	44
Усього за 3-й семестр			100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту.

Білет для іспиту складається з трьох теоретичних питань, з максимальною кількістю балів за одне запитання 20 балів, та одне практичне завдання з максимальною кількістю балів – 40 балів.

Під час складання семестрового іспиту студент має можливість отримати максимум 100 балів.

12.2 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Відпрацювати та захистити всі лабораторні (практичні) роботи. Мати уявлення про місце комп'ютерних інтегрованих систем в системі проектування, виробництва та експлуатації літальних апаратів. Знати основи роботи й методи моделювання елементів літаків і вертольотів та безпілотних літальних апаратів в комп'ютерно-інтегрованій системі CAD/CAM/CAE Siemens NX.

Добре (75 - 89). Виконати усі завдання. Показати вміння виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з обґрунтуванням рішень, які запропоновано у роботах. Розуміти місце комп'ютерних інтегрованих систем в системі проектування, виробництва та експлуатації літальних апаратів. Знати основи роботи й методи моделювання елементів літаків і вертольотів та безпілотних літальних апаратів в

комп'ютерно-інтегрованої системі CAD/CAM/CAE Siemens NX й вміти їх застосовувати в лабораторних роботах.

Відмінно (90 - 100). У повному обсязі знати основний та додатковий матеріал. Орієнтуватися у підручниках та посібниках. Досконально розуміти місце комп'ютерних інтегрованих систем в системі проектування, виробництва та експлуатації літальних апаратів. Знати основи роботи й методи моделювання елементів літаків і вертольотів та безпілотних літальних апаратів в комп'ютерно-інтегрованої системі CAD/CAM/CAE Siemens NX й вміти їх застосовувати в лабораторних роботах. Створювати математичні моделі зовнішньої поверхні літаків, вертольотів та безпілотних літальних апаратів, аналітичні еталони елементів конструкції, моделювати силові елементи, їх з'єднання та збірні відсіки агрегатів. Вчасно виконувати та захищати всі лабораторні роботи в обумовлений викладачем строк з докладним обґрунтуванням рішень, прийнятих у роботах та запропоновувати власні.

Розподіл балів, які отримують студенти за виконання курсової роботи (проекту) не передбачено навчальним планом.

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до ____	до ____	до ____	100

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій та література, котра знаходиться в бібліотеці, методичному кабінеті та в електронному вигляді на сервері кафедри проектування літаків та вертольотів (перелік приводиться нижче у розділі 14 даної програми).

14. Рекомендована література

Базова

1. Машиностроение. Энциклопедия Самолеты и вертолеты. Кн. 1/ Ред. совет: К.В. Фролов и др. – М.: Машиностроение. Т. IV-21. Аэродинамика, динамика полета и прочность. / Г.С. Бюшгенс, Ю.А. Азаров, Г.А. Амирьянц и др.; Под общ. ред. Г.С. Бюшгенса. 2002. – 800 с.
2. Машиностроение. Энциклопедия / Ред. Совет: К.В. Фролов (пред.) и др. Самолеты и вертолеты. Т. IV-21. Проектирование, конструкции и системы самолетов и вертолетов. Кн. 2 / А.М. Матвеев, А.И. Акимов, М.А. Акопов и др.; Под общ. ред. А.М. Матвеева. 2004. – 752 с.
3. Методология интегрированного проектирования и моделирования сборных самолетных конструкций / А.Г. Гребеников. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 2006. – 532 с.

4. Methodology of integrated designing and modelling of aircraft assembly structures / O.G. Grebenikov. – Kharkiv: National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», 2010. – 414 p.
5. Проектирование самолетов: Учебник для вузов / С.М. Егер, В.Ф. Мишин, Н.К. Лисейцев и др.; Под. ред. С.М. Егера. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Машиностроение, 1983. – 616 с.
6. CALS (Continuous Acquisition and Life cycle Support – непрерывная информационная поддержка жизненного цикла изделия) в авиастроении / Братухин А.Г., Давыдов Ю.В., Елисеев Ю.С., Павлов Ю.Б., Суров В.И.; Под ред. А.Г. Братухина – М.: Изд-во МАИ, 2000. – 304 с.
7. Теория и практика проектирования пассажирских самолетов, Под ред. Г.В. Новожилова. – М.: Издательство «Наука», 1976. – 435 с.
8. Проектирование тяжелых одновинтовых вертолетов и их трансмиссий : учебник : в 2 ч. / А. Г. Гребеников, А. М. Гуменный, А. И. Долматов, В. Н. Доценко, Ю. В. Дьяченко, С. В. Епифанов, Я. С. Карпов, Е. Д. Ковалев, Л. И. Лосев, С. Е. Маркович, В. Т. Сиккульский, С. В. Трубаев, В. А. Удовенко, В. В. Усик, В. А. Урбанович, М. Н. Федотов ; под ред. В. С. Кривцова. – Х. : ХАИ, 2007. – 2 ч.
9. Единые нормы летной годности гражданских самолетов. – М.: Машиностроение, 1985. 470 с.
10. Информационные технологии в наукоемком машиностроении: Компьютерное обеспечение индустриального бизнеса / Под. общ. ред. А.Г. Братухина. – К.: Техніка, 2001. – 728 с.: ил. – Библиогр. в конце статей.
11. Кривов Г.А., Матвиенко В.А., Афанасьев Л.Ф. Мировая авиация на рубеже XX–XXI столетий. Промышленность, рынки – К. 2003. – 296 с.: ил. 87.
12. Основы компьютерного моделирования с помощью интегрированной системы CAD/CAM/CAE/PLM UNIGRAPHICS NX / А.Г. Гребеников, С.В. Удовиченко, А.М. Гуменный, В.В. Парфенюк, В.А. Никифоров, С.В. Воронов. – Учеб. пособие. – Харьков: Нац. аэрокосм. ун-т "Харьк. авиац. ин-т", EDS PLM SOLUTIONS, АНТО «КНХ», 2004. – 198 с.
13. Основы компьютерного моделирования с помощью интегрированной системы CAD/CAM/CAE/PLM UNIGRAPHICS NX [Текст] / А.Г. Гребеников, С.В. Удовиченко, А.М. Гуменный, В.В. Парфенюк, В.А. Никифоров, С.В. Воронов. – Учеб. Пособие по лаб. практикуму. – Харьков: Нац. аэрокосм. ун-т "Харьк. авиац. ин-т", EDS PLM SOLUTIONS, АНТО «КНХ», 2005. – 104 с.
14. NX для конструктора-машиностроителя [Текст] / П.С. Гончаров, М.Ю. Ельцов, С.Б. Коршиков и др. - М.: ДМК Пресс, 2010. – 504 с.
15. Данилов, Ю. Практическое использование NX [Текст] / Ю. Данилов, И. Артамонов. – М.: ДМК Пресс, 2011. – 332 с.
16. Интегрированное проектирование и моделирование высокоресурсных растянутых панелей крыла транспортного самолета [Текст]: монография / А.Г. Гребеников, Е.Т. Василевский, В.А. Матвиенко, А.М. Гуменный, С.П. Светличный. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н.Е. Жуковского «Харьк. авиац. ин-т», 2011. – 192 с.
17. Моделирование элементов авиационной техники с помощью компьютерной интегрированной системы CAD/CAM/CAE/PLM SIEMENS NX [Текст]: учеб. пособие по лаб. Практикуму / А.Г. Гребеников, А. М. Гуменный, Р. В. Гостудым, А. В. Каламбет. – Х.: Нац. аэрокосм. ун-т им. Н. Е. Жуковского «Харьк. авиац. ин-т», 2014. – 104 с.
18. Интегрированное проектирование винтокрылых летательных аппаратов транспортной категории [Текст]: учебник: в 3 ч. / А.Г. Гребеников, Н.И. Москаленко, В.А. Урбанович, и др.; под ред. В. А. Богуслаева. – Х. : Нац. аэрокосм. ун-т им. Н. Е. Жуковского «Харьк. авиац. ин-т». – Запорожье: изд. АО «МОТОР СИЧ», 2016. – Ч. 1. – 411 с.; – Ч. 2. – 454 с.; – Ч. 3. – 419 с.

Допоміжна

1. Качество и сертификация промышленной продукции: Учеб. пособие / Гребеников А.Г., Мялица А.К., Рябченко В.М., Трофимов К.Б., Фролов В.Я.. – Х.: Гос. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 1998. – 396 с.
2. Бадягин А.А, Мухамедов Ф.А. Проектирование легких самолетов. – М.: Машиностроение, 1978. – 208 с.
3. Проектирование гражданских самолетов: Теории и методы / И.Я. Катырев, М.С. Неймарк, В.М. Шейнин и др.; Под ред. Г.В. Новожилова. – М.: Машиностроение, 1991. – 672 с.
4. А.Г. Гребеников, П.Ф. Мороз, А.К. Мялица, В.Я. Фролов. Основы изобретательской деятельности: Учеб. пособие / Х.: Гос. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 1999. – 434 с.
5. Егер С.М., Матвиенко А.М., Шаталов И.А. Основы авиационной техники: Учебник / Под ред. И.А. Шаталова. – Изд. 3-е, исправл. и доп. – М.: Машиностроение, 2003. – 720 с.
6. Кива Д.С. Концепция создания легкого многоцелевого самолета короткого взлета и посадки. Дис. д-ра техн. наук в форме науч. доклада: 05.07.02 – Харьков: Харьк. авиац. ин-т, 1990. – 51 с.
7. Авиационное: Летательные аппараты, двигатели, системы, технологии / Колл. А20 авторов; под ред. А.Г. Братухина. – М.: Машиностроение, 2000. – 536 с.: ил.
8. Самолет Ан-74ТК-300. Стандартная спецификация : учебник / А. Г. Гребеников, П. А. Ключев, В. Н. Король, А. К. Мялица, П. О. Науменко, С. А. Павленко. – Х. : ХАИ, 2004. – 277 с.
9. Самолет Ан-140. Стандартная спецификация : учебник / П. В. Балабуев, А. Г. Гребеников, П. А. Ключев, В. Н. Король, А. К. Мялица, П. О. Науменко. – Х. : ХАИ, 2004. – 260 с.
10. Стандартная спецификация на тип самолета (вертолета) : учебник / А. Г. Гребеников, П. А. Ключев, В. Н. Король, П. О. Науменко, Ю. И. Повалий, В. Г. Подольский. – Х. : ХАИ, 2004. – 350 с.
11. An-74T-200A Aircraft. Standard Specification : textbook for students of higher education institutions (specialty «Aviation and Cosmonautics») / A. G. Grebenikov, P. A. Kluyev, V. N. Korol, P. O. Naumenko, S. A. Pavlenko, Y. I. Povaliy. – Kharkov : KhAI, 2004. – 320 p.
12. Альбом конструкций агрегатов и систем самолета Ан-140-100 / С.В. Воронов, А.Г. Гребеников, А.М. Гуменный, Ю.М. Евсеев, А.Ю. Ефремов, П.А. Ключев, Д.О. Крайнов, А.И. Кривобок, А.В. Лоленко, Ю.А. Мовчан, П.О. Науменко, В.А. Никифоров, В.Н. Николаенко, В.В. Парфенюк, А.А. Сердюков, Н.И. Токмаков, С.В. Удовиченко Учеб. пособие. – Харьков: Нац. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 2005. – 182 с.
13. Альбом конструкций агрегатов и систем самолета Ан-74Т-200А / С.В. Воронов, А.Г. Гребеников, А.М. Гуменный, Ю.М. Евсеев, А.Ю. Ефремов, П.А. Ключев, Д.О. Крайнов, А.И. Кривобок, А.В. Лоленко, Ю.А. Мовчан, П.О. Науменко, В.А. Никифоров, В.Н. Николаенко, В.В. Парфенюк, А.А. Сердюков, Н.И. Токмаков, С.В. Удовиченко. – Учеб. пособие. – Харьков: Нац. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 2006. – 180 с.
14. Ограничитель крепежных стандартных изделий: учеб. пособие / В.А. Гребеников, А.М. Гуменный, В.Н. Желдоченко, В.В. Пивень, Т.Н. Середа, С.В. Трубаев. – Х: Нац. аэрокосм. ун-т «ХАИ», 2006. – 234 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Сайт кафедри проектування літаків та вертольотів <http://k103.khai.edu/uk/>.
2. Сервер кафедри проектування літаків та вертольотів.
3. Ресурси мережі Internet.